

Transskription af:

Obscuritas

**3:4 Kærlighedsdramaet der tryllebinder
Odense i 1732: Da Mørch og Anna Helene ikke
kunne få hinanden**

Vært og tilrettelægger: Louise Lindblad

**Medvirkende: Camilla Schjerning, museumsinspektør, Museum Odense,
og Poul Grinder-Hansen, fortæller**

Redaktør: Rikke Caroline Carlsen

Fortæller: Morgendisens hængsel i luften på denne tidlige morgen uden for byporten i Odense. Kulden gør luften frisk herude på heden og overalt i græsset hænger dråber og fugt efter nattens tunge regn. Over morgendisens raver hjul og stejle op. Synet er hæsligt. Hovedet fra en bondekone sidder på den ene stige. Hendes øjne er prikket ud, og næsen er næsten væk. Rovfugle er også i gang med at æde af kroppen fra en mand, der ligger ved siden af. Det er svært at se for de mange sultne fugle, der flokkes omkring de to henrettede. Men fingrene er allerede spist, og tarmene vælter ud. Og så er der også studenten Mørch. Hans hænder er endnu foldede, som var det sidste, han gjorde, inden øksen faldt, mens han tænkte på sin elskede Anna Helene. Der sidder ikke en rovfugl på Mørch. Hans hoved på stagen er fuldstændig urørt.

Louise Lindblad: Du lytter til Obscuritas, sæsonen om danmarkshistoriens obskure kærlighedshistorier. Den her gang er vi i året 1732, et meget mørkt og dystert år på Fyn, hvor ulykkelig kærlighed ender med at koste flere menneskeliv. Og et af dem tilhører altså den ene af hovedpersonerne i den her historie, studenten Lars Mørch. Mørch elsker Anna Helene, og Anna Helene elsker ham, men hendes forældre tvinger hende til at gifte sig med en anden mand, præsten Johan. Og spørgsmålet er, hvor langt de to unge elskende er villige til at gå for deres kærlighed.

[...]

Det er jo lige herved, at vores anden hovedperson Anna Helena, ligger begravet. Og hvis nu at hun kunne høre os lige nu, hvad tror du så, at hun ville sige til os, der lever her i 2023, som er så heldige at være sammen med en person vi elsker, og en person, som vi selv har valgt?

Camilla Schjerning: Jeg tænker, hun ville sige, at vi skulle prise os lykkelige for at leve i en tid, hvor man selv kan vælge. Og så tror jeg, at hun ville fortælle os om sin skrækelige skæbne, og

hvor ulykkeligt det hele endte for hende, fordi hun ikke selv kunne få lov til at vælge og være sammen med den, hun elskede.

Louise Lindblad: Vil du præsentere dig selv og hvor vi sidder?

Camilla Schjerning: Ja, jeg hedder Camilla Schjerning, og jeg er museumsinspektør ved Museum Odense, og lige nu sidder vi i den gamle Klosterbygning lige i skyggen af domkirken, her midt i Odense, Sankt Knuds Kirke. Og foran os er den indre klostergård, og vi kan også se den gamle gymnasiebygning. Så vi kan faktisk både se det sted, hvor Anna Helene sandsynligvis stadigvæk ligger begravet. Der er en meget stor sandsynlighed for, at hun er her endnu, fordi det vi kigger ud på er, udover at være den indre klostergård, så er det faktisk også dér, hvor de fattiges frie kirkegård var placeret tilbage i starten af 1700-tallet og ved den anden side af gården her, der ligger også det gamle gymnasium, hvor Mørch, der jo også er en af historiens hovedpersoner, sandsynligvis har haft sin gang som studerende. Så på den måde, så er de tos ånd ligesom begge tog til stede her i nærheden.

Louise Lindblad: Historien begynder i 1730. På det her tidspunkt er præstdatteren Anna Helene i midten af tyverne, ugift og frygteligt forelsket. Hun er forelsket i sin fætter Mørch, som studerer teologi i Odense. Alt er endnu godt. Det unge par forestiller sig nok en lys fremtid sammen. Måske skal de giftes, når Mørck engang er færdig med sin uddannelse. Måske drømmer de om at flytte sammen i en præstebolig her på Fyn. Men problemet er, at en anden mand er kommet Mørch i forkøbet. En anden mand har udset sig den unge, smukke Anna Helene som hustru.

Camilla Schjerning: Anne Helenes far, som også er præst, han synes måske, at det går lidt langsomt. Hun er ved at være... Måske synes han, hun er ved at være giftemoden, så da han modtager et frieri på vegne af præsten i Kerteminde, så synes han det er et perfekt match.

Louise Lindblad: Så hun bliver gift med præsten Johan, og det er jo imod hendes vilje.

Camilla Schjerning: Det er imod hendes vilje. Hun vil gerne giftes med Mørch, og hun går faktisk også så langt som til, at hun under falsk navn skriver sådan let truende breve til præsten Johan, hvor hun siger, at han skal trække sit frieri tilbage, fordi Anna Helenes hjerte er allerede givet til en anden. Men det tager præsten sig ikke så meget af, så han holder fast. Han vil gerne giftes med Anna Helene, også selv om hun måske ikke er forelsket i ham.

Louise Lindblad: Anna Helene bliver gift med præsten Johan Hornemann i 1730. Hun flytter nu ind i hans præstebolig i Kerteminde, men hendes tanker kredser stadig omkring Mørch. De skriver breve sammen, holder kontakten ved lige. Og kun få uger efter brylluppet drager Mørch til Kerteminde.

Camilla Schjerning: Mørch han dukker op. Han dukker op derude fra tid til anden. De går så langt faktisk, så de også rejser omkring sammen, og nogle siger her i samtiden, at de lever som mand og kone. Så hun forlader altså sit ægteskab og rejser lidt omkring og er sammen med med Mørch, så der er jo der er ugler i mosen. Det er ikke noget lykkeligt ægteskab, det her.

Louise Lindblad: Jeg forestiller mig, at præsten Johan sidder alene ved spisebordet i præsteboligen med en portion kold aftensmad foran sig. Han ænser ikke tjenestepigerne, der går forbi ham. Han rører ikke maden, men sidder bare med et tomt blik og næverne knyttede.

Camilla Schjerning: Jeg tænker at han er frustreret, og han skammer sig og vred. For det er næsten det værste... Det er det værste, du kan være på dette tidspunkt. Det er en mand, hvis kone er utro. Det er det virkelig pinligt, virkelig pinligt og skammeligt. Så han har ikke været nogen glad mand.

Louise Lindblad: Nej, og oven i købet så begynder han også sådan fysisk at få det dårligere og dårligere.

Camilla Schjerning: Han begynder at skrante, og han er jo stadig kun en mand på 40, så han er ikke... Han er ikke gammel, men af uforklarlige årsager, så begynder han at have det skidt og får det dårligt. Og så en morgen, så sker der jo noget, der ikke lige var nogen, der havde ventet.

Louise Lindblad: Morgenlyset strømmer ind i præsteboligen i Kerteminde. Det er mindre end et år siden, at præsten Johan og Anna Helene blev gift. Men ægtesengen er tom. Ved foden af trappen ligger præsten i en blodpøl i sin nattrøje og bart linned. Hans ene tøffel ligger ved siden af ham. Den anden fra toppen af trappen. Ved siden af ham står en lysestage, en ølkasse og i tændingen har han et stort sår.

Camilla Schjerning: Han er død, på en på en voldsom måde. Han ligger jo der nede for foden af trappen i en blodpøl. Han er stået op midt om natten. Han er blevet tørstig, skulle have sig et krus øl og er faldet ned. Og det er der ikke umiddelbart nogen, der sådan tænker over. Han bliver samlet op, og han bliver vasket, og han bliver klædt på. Der bliver foretaget et ligsyn, og man kan jo konstatere, at han jo selvfølgelig har slået sig og liget er sådan blåt og mørkt. Og han bærer præg af det her voldsomme fald. Men sådan er det jo, når man styrter ned af trappen midt om natten. Så han han bliver vasket og gjort i stand og lagt i jorden. Og så er det så, at rygterne de begynder og svirre.

Louise Lindblad: Ja, fordi Anna Helene, hun er jo så allerede enkefrue, og opfører hun sig som en en sørgende enkefrue skal?

Camilla Schjerning: Nej, det gør hun ikke. Mørch han dukker op igen og folk synes, at de her unge mennesker, de opfører sig upassende. De genoptager ligesom deres bekendtskab, og de er måske i det hele taget lidt for glade for det her der er indtruffet. Så folk begynder... Folk begynder at tale om, om de faktisk har haft noget med det her at gøre.

Louise Lindblad: Langsomt begynder skeletterne at vælte ud af skabet. Selv om det her i 1732 er mere end et år siden, at præsten på mystisk vis blev fundet død i sit hjem, så viser det sig, at flere i Kerteminde har haft kendskab til, at det, der i virkeligheden hændte præsten den nat, langtfra var et uheld. Den lokale læge fortæller, at han nogle uger før præstens død blev opsøgt af Anna Helene. Med et tørklæde omkring håret og hundrede rigsdaler i hånden havde den unge desperate kvinde bedt ham hjælpe hende med den rette gift til at slå sin mand ihjel. Senere fortæller en tjenestepige os, at Anna Helene aftenen før præstens død havde bedt hende om at gå i seng allerede klokken 22. Hun gjorde, som hun fik besked på, men da hun hører noget pusle i buskadset udenfor, rejser hun sig fra sin seng for at kigge ud ad vinduet, og her ser hun den unge Mørch blive lukket ind gennem hoveddøren.

Camilla Schjerning: Mens præsten lå og sov i sin seng, er Mørch gået ind i soveværelset, har slået ham i tindingen med sådan en morter. Og det har så ikke været helt nok, så bagefter har han også kvalt ham og brækket hans nakke. Så har Anna Helene kommet til, der er lidt uenighed om, hvorvidt hun har været til stede under hele selve drabet, men så hjælpes ad med at kaste præsten ned af trappen og arrangere det her ølkrus og lysestage, og så det hele ser ud som et hædeligt uheld, hvorefter de ligesom sletter sporene i sengen - ligger rent på og sørger for, at der ikke er noget, der ser påfaldende ud. Men da man faktisk i forbindelse med retssagen tager ud og undersøger soveværelset næsten et år efter, så kan man konstatere, kan man stadig se, man kan se spor efter kampen, og man kan se, at der stadig er blod på sengestolpen. Det næste der sker er jo så at Mørch han bliver angivet. Han bliver arresteret, faktisk lige efter han har prædiket nede i Middelfart, hvor han nu af er blevet præst. Og så bliver han ført til arresten i Odense og Anna Helene, hun er jo allerede under anklage. Hun er faktisk blevet dømt til at blive henrettet for det her for sin intention om at ville forgifte sin mand. Så hun bliver også flyttet. Hun bliver flyttet fra arresten ude i Kerteminde og bliver flyttet ind til rådhusarresten herinde i Odense. Så der sidder de begge to i 1732, og sagen begynder at rulle her inde i Odense. Og det bliver jo inden det bliver en stor sag.

Louise Lindblad: Ja, det bliver en sag, der får utrolig meget opmærksomhed.

Camilla Schjerning: Det er en stor sag, og den får rigtig meget opmærksomhed. Man indkalder jo omkring 300 vidner. Der skal fortælle alt, hvad de ved om, hvad der er foregået i Kerteminde, og om det forhold, som mørke Anna Helena har haft, mens hun altså var gift. Så er det en stor sag, og den får rigtig meget opmærksomhed, også fra borgerne i Odense. Især damerne faktisk. Damerne synes det her er det er en spændende. Det både en afskyvækkende, men også spændende historie og en fascinerende historie.

Louise Lindblad: Hvorfor synes damerne det?

Camilla Schjerning: Det er et godt spørgsmål. Men der at der begynder at foregå sådan en med sådan et moderne ord, så starter der sådan storytelling omkring, hvad det er, der er foregået her. Og Mørch, han er faktisk selv en af kræfterne bag det.

Louise Lindblad: Dagslyset falder ind gennem tremmerne til arresten, hvor Mørch sidder. Han er iført fængselsklæder, og hans hår og skægstubbe stritter ud til alle sider. Han sidder i den lille firkant på gulvet, hvor lyset rammer. Han tager sin pen og sætter på sit papir. Og så begynder han at skrive.

Camilla Schjerning: Inde fra arresten sidder han og skriver vers, der så kommer ud og bliver læst og sunget ude i byen, og folk begynder at høre om den her sag. Og sagerne er jo åbne, så folk kan jo komme ind og høre, når der er afhøringer. Alle de her mange vidner fortæller om, hvad der er foregået, og det vælter jo frem med fortællinger om, hvordan en Mørch han pludselig er dukket op, faktisk iført præstens kappe, fordi hans eget tøj er blevet blodigt under det her slagsmål, der har været. Så pludselig... Han dukker op i præstens kappe, han er pludselig kommet til penge til rigtig mange penge, samtidig med der forsvandt en masse penge fra præsteboligen osv., så det begynder ligesom at være meget massivt, det pres der er imod dem.

Louise Lindblad: Efter en tur i byens værste fangehuller ender først Mørch og siden Anna Helene med at tilstå den forfærdelige forbrydelse, de sammen har begået, og de dømmes begge til døden. Anna Helene er den første, der skal henrettes. Henrettelsen skal ske den fjerde december. Men inden hun føres til skafottet, har hun fået lov til at tage afsked med Mørch.

Camilla Schjerning: Og hun går ind i hovedvagten, hvor han sidder lænket til en pæl. Han har jo lige været stukket af undervejs i sagen, så han er jo... Han er lænket til en pæl, og hun får lov til at komme ind til ham. Det er et meget, meget tungt og trist gensyn, og de er jo selvfølgelig virkelig meget kede af det begge to, og det bliver fortalt, at de beskylder hinanden på en kærlig måde for ligesom at være skyld i den her ulykke, ikke? 'Åh, du har drevet mig til dette frygtelige sted'. Så de er jo kede af det. Men de er også meget kærlige. Mørch, han holder en meget kristelig tale, som der står til hende, om hvordan det hele er og nu må hun ligesom lade sin skæbne... Lægge sin skæbne i Guds hænder, og de mødes jo i det hinsides. Og så, ja, så kysser de hinanden og tager afsked med hinanden.

Louise Lindblad: Og det er en morgen klokken otte, at Anna Helene bliver ført til skafottet. Det er omgivet af ryttere, fordi byen er i oprør. Hvorfor? Hvorfor er det, at Mørch og Anna Helene har gjort så stort indtryk på befolkningen?

Camilla Schjerning: Der sker jo det med de her henrettelser, når dommen først er afsagt, så begynder jo hele den her lange proces, hvor forbryderen skal forsones med Gud. Og en del af den proces er jo, at der udkommer en masse viser. Og Mørch har jo også selv både først skrevet de

her vers om sin egen uskyld, men han har også skrevet viser om hvordan han angrer. Men jo selvfølgelig også om den her store kærlighed, der har drevet dem til det her. Og byen har jo fulgt med i sagen. De har fulgt med i de gudstjeneste, der blev holdt for det her par, så i den tid, der går, fra de bliver dømt om sommeren, til de faktisk skal henrettes i starten af december, der har der jo bare været denne her fortælling igen og igen om det her unge ulykkelige par og den her... Og Mørch fortæller jo selv om sin skæbne, så folk er jo... Det er jo en kærlighedshistorie, altså to unge elskende, der ikke kan få hinanden. Det er jo ligesom med Elvira Madigan og Sixten Sparre. Det elsker folk, og det bliver også fortalt, hvor mange, især kvinder, både fine og mindre fine der der sluger det her råt. Og man er jo, man er bange for alle de her... Der er kommet så mange mennesker til byen for at følge med i de her henrettelser, og man er jo bange for, hvad der er, ligesom hvad de skal... Altså skal de sådan komme i oprør og alle de her folk? Så man er nødt til at sætte ryttere hele vejen rundt om skafottet, for der ikke opstår tumult. Fuldstændig. Og Anne Helene, hun bliver jo så benådet i den forstand, at hun ikke skal henrettes uden for byen, men hun får lov til at blive henrettet på torvet inde i byen, og som der står: En kærlig sjæl har sørget for, at bøddelen ikke rører ved hende. Man havde jo en forestilling om, at selve bødlens berøring var vanærende. Så både for hendes skyld og ikke mindst for den efterladte families skyld, så er hun uberørt af bødlens hånd. Og hun bliver jo så også begravet lige her foran, hvor vi sidder, ikke? På de fattiges kirkegård, men jo, i skyggen af domkirken. Det er jo ikke helt så skønt, hvad der overgår Mørch i den sammenhæng.

Louise Lindblad: Nej, fordi nu er det jo blevet hans tur, og han skal henrettes uden for byen. Ude ved heden. Og jeg synes, vi skal gå derud, hvor det rent faktisk foregik og tale videre om, hvordan den her historie ender.

Camilla Schjerning: Lad os gøre det.

Louise Lindblad: Mørch skal henrettes på heden. Han synger hele vejen gennem byen, mens en stor menneskeskare følger efter den vogn, han sidder i.

Camilla Schjerning: Der var de jo så... Det er et kæmpestort vidne om, hvor stor denne her sag var, at en lokal adelsdame, Madame de Witz, hun stiller simpelthen sin private vogn til rådighed for Mørch, så han kan blive kørt til sin henrettelse i hendes private vogn. Det er jo fuldstændig vild.

Louise Lindblad: Så den her drabsmand, forbryder, sidder lige pludselig i en adelig frues fine vogn?

Camilla Schjerning: Han sidder i en adelsfrues fine vogn. Han har jo så dog nægtet. Han har nægtet at lade sig, hvad skal man sige, gøre i stand til lejligheden. Hele tiden har han jo... Altså han har jo protestsultet sig selv af flere omgange, og han nægter at lade sig akkommodere, som det hed på tidens sprog. Han nægter simpelthen at lade sig barbære og frisere, så han har jo lignet en vildmand og er jo gået i laser og pjalter. Så han bliver kørt i den fine adelsvogn med uordentligt hår og langt skæg. Sikkert ekstremt tynd og sørgeligt at se på, fordi han jo har sultet sig selv under

hele processen, for... Det er jo også en del af ham, han er virkelig en god storyteller, ikke? Det er jo en del af den der branding: staklen, der er offer for den sørgelige skæbne.

Louise Lindblad: Jeg tænker, at han ville have været en fremragende spindoktor i dag.

Camilla Schjerning: Det er jeg sikker på. Det er sikker på. Han har i hvert fald formået at skabe en historie om de to, der jo lever videre og er blevet til sådan et sagn i den lokale historie. Der er en rovfugl af en art der.

Louise Lindblad: Er det rigtigt?

Camilla Schjerning: Klar til at hakke i dem, der ligger på hjul og stejle. Der er i hvert fald nogle gamle træer her, som må have set, hvad der er foregået.

Louise Lindblad: Hvad er det sidste han gør, Mørch, inden at bødlen svinger øksen?

Camilla Schjerning: Ja. Han træder jo op på skafottet, og så gør han jo, som det i virkeligheden er kutyme til de her kæmpestore teater lignende anledninger, at han træder op og så holder han en meget rørstrømsk tale til alle dem, der er mødt frem. Og vi ved jo, at han har haft ordet i sin magt, og han fortæller om sin anger og sin fortrydelse. Og han taler lidt om sin stakkels forældre og særligt hans mor, som han har tilført alt den sorg og ulykke i stedet for den glæde, som han skulle have tilføjet hende. Og så folder han sine hænder og lægger hovedet på blokken.

Louise Lindblad: Nu er måske et godt tidspunkt at fortælle, at der sideløbende med hele retssagen mod Mørck og Anna Helene har kørt en anden nærmest identisk sag her i Odense. En sag om et andet ulykkeligt forelsket par, der heller ikke kunne få hinanden, og som også endte med at slå ihjel for kærligheden. Kun få dage efter henrettelsen af Mørch, bliver yderligere tre personer henrettet i Odense, i kærlighedens navn.

Camilla Schjerning: Så de henrettelsesturister, der har været i byen. De kunne jo så bare blive et par dage længere, og så kunne de se tre mennesker mere, der blev henrettet i byen.

Louise Lindblad: Og to af de mennesker ender også på hjul og stejle, ligesom Mørch jo gør.

Camilla Schjerning: Ja, der har stået så tre stejler herude side om side til skræk og advarsel for dem, der ankom til byen i den følgende tid. Jeg synes jo, det er fuldstændig umuligt at forestille sig det. Det ligger så fjernt fra os, at man skal, at man skal se det. Altså lig, der ligger der og er i

opløsning og bliver ædt af, hvad der nu har været af træer her på den tid. Der har jo været fyldt med fugle, som har siddet klar og som jo hakker i de her lig. Men i den her sag har det jo været lidt anderledes, for der lå jo tre personer på hjul og stejle, og to af ligene var begyndt denne her proces imod forrådnelse at blive spist af dyr, men Mørchs krop var anderledes. Der var opstået nogle mytiske fortællinger om hans døde krop efter, og man sagde, at hans hænder forblev foldede, og selv da man lagde hans krop op på stejlen, så skiltes hænderne ikke fra hinanden, og man siger at fuglene... Hans hoved, det var jo sat på en stage, og fuglene rørte ikke ved hans hoved. Ved siden af var der to andre kroppe og de blev spist lystigt. Og Mørch, han lå der. Helt urørt og lå der faktisk i lang tid, indtil han pludselig, hans krop, forsvandt på mystisk vis.

Louise Lindblad: Vi blev nødt til lige at dvæle lidt ved det her med, at Mørchs krop som den eneste er fuldstændig urørt og hans hænder stadig er foldede. Altså er det hans gode forarbejde, er det hans vers og viser og hans evne til at skabe sin egen fortælling, der lever videre efter hans død?

Camilla Schjerning: Jeg tænker jo, at øjnene ser det, de vil se, og folk husker det, de vil huske, og fordi denne her sag får den her fuldstændig mytiske karakter, og måske også fordi den rammer den der romantiske kærlighed, som ikke helt er blevet et fænomen. Men den rammer jo et eller andet i tiden. Mørchs historiefortælling rammer noget, som folk synes er dybt fascinerende, og man ved jo, at hans krop ligger der et halvt år færdig, før den forsvinder. Og det går bare ind i sagnet, at det ikke sådan er berørt på samme måde af fordærv som de andre kroppe.

Louise Lindblad: Måske er nogle historier midt i deres grusomhed så uvirkelige, at de med tiden bliver til romantiserede mytiske fortællinger. Måske vil vi i bund og grund bare hellere tro på kærligheden end på ondskaben. Altså vi ved jo hvor Anne Helenes rester er, og hvor hun ligger begravet, men vi ved ikke hvor at liget af Mørch er.

Camilla Schjerning: Vi ved ikke, hvor Mørch han er blevet af, men vi ved, at han har været her i et godt stykke tid, og set ud over heden med de øjne, der jo på mystisk vis var intakte og ikke var blevet taget af fuglene. Men vi ved ikke hvor nogen til sidst er lykkedes med at få ham gravet ned. Og om han, om han hviler evigt. Det siges i hvert fald, at der er et sagn om, at de to var mødtes. Altså Anna Helene og Mørch var mødtes efter henrettelsen, og hånd i hånd er gået ned mod åen, som ikke ligger langt herfra. Så det er jo den ultimative slutning på denne her kærlighedshistorie, den ulykkelige kærlighedshistorie. De to elskende, der går bort i skumringen, hånd i hånd, mod en evighed i kærlighed, ikke?

Louise Lindblad: De endte med at få hinanden?

Camilla Schjerning: Det tror jeg. Hvis du har spurgt alle de fine fruer, der fulgte denne her sag, så tror jeg helt klart de endte med at få hinanden.

Fortæller: [violin]

Du har lyttet til historien om et mørkt år på Fyn, året 1732, hvor to mennesker blev myrdet og fem henrettet i kærlighedens navn. Det er historien om, hvor langt mennesker er villige til at gå for at kunne være sammen med den, de elsker, og hvordan kærlighed og ondskab ikke i alle historier ender med bekæmpe hinanden, men nogle gange forstærker hinanden.

[violin]

Louise Lindblad: Obscuritas er produceret af Louise Lindblad for Vores Tid med støtte fra William Demant Fonden. Redaktør er Rikke Caroline Carlsen. Du kan finde flere podcast om historie ved at søge på Vores Tid i din podcast app.

[Vores Tid – Nationalmuseets Mediehus](#)

[Obscuritas 3:4 Kærlighedsdramaet der tryllebinder Odense i 1732](#)

Produceret af Louise Lindblad for Vores Tid